

פניני אג"ש

פנינים משלחן רבן של ישראל עמוד ההוראה
רבינו יוסף שלו' אלישיב זצוק"ל

גליון
מס' 161

שנה ד' פרשת
ויקרא תשי"פ

שבת שלום ומבורך!

-אין לסמוך על הדברים למעשה-

זה, ובירך ברכת האילנות על אילן
הנטוע בחצר בית.⁵

ברכת האילנות על עצי ערלה

רבינו נהג לכתחילה שלא לברך ברכת
האילנות על אילנות בשנות ערלה, אף
שלדעתו מעיקר הדין מותר לברך על
אילן בשנת ערלה, שהרי מברכים על
פריחת האילנות ולא על אילנות אלו
בדווקא.⁶

רבינו הביא מש"כ רעק"א (הג' על
שו"ע או"ח רכ"ו) וז"ל "אם האילנות
תוך ג' שנים לנטיעתן אני מסתפק אם
יברך כיון דא"א ליהנות מפריה וכו'
והיכא דהוי ספק נ"ל דיברך ולא מקרי
ס' ברכה כיון דהדין דספק ערלה בח"ל
מותר א"כ ראוי ליהנות ממנו ומברך
שפיר". והוסיף שמדברי רעק"א עולה,
דבא"י שספק ערלה אסור, לא יוכל
לברך עד שידע בודאי שאינן ערלה,
וא"כ כשבאין לברך ברכת אילנות יש
לברר שאינן ערלה.⁷

ברכת האילנות על אילן שניטע בגזילה

שאלה⁸: אילן פירות שנטעו אותו
בגזילה, השכנים לא הרשו ליטוע אותו,
האם אפשר לברך על זה ליהנות בהם
בני"א?

תשובה: מסתבר שלא, זה שלא כדין.
אני לא מוצא מקור לזה, אבל מסתבר
שלא.⁹

⁵ ישא יוסף או"ח ח"ב סי' נה.

⁶ ישא יוסף ח"ג סי' נה.

⁷ שיעורי מרן הגרי"ש אלישיב עמ"ס
ברכות ע" תע"ד.

⁸ השו"ת נכתב מהקלטה. השאלה
נשאלה ע"י הגאון הגדול רבי מרדכי
גרוס שליט"א.

⁹ באופן שהפירות אסורים בהנאה כ'
רע"א (הג' על שו"ע או"ח רכ"ו) "אם
האילנות תוך ג' שנים לנטיעתן אני
מסתפק אם יברך כיון דא"א ליהנות
מפריה וכו' והיכא דהוי ספק נ"ל דיברך
ולא מקרי ס' ברכה כיון דהדין דספק
ערלה בח"ל מותר א"כ ראוי ליהנות

ברכת האילנות על ב' אילנות

רבינו הי' מהדר לברך ברכת האילנות
על ב' אילנות.¹

וכך הורה, שראוי להדר לברך ברכת
האילנות על ראיית שני אילנות לפחות,
כמו שמוכיח מטבע הברכה וברא בו
וכו' "אילנות" וכו', אך אינו לעיכובא.²

ברכת האילנות על אילן בחצר בית

כ' הגר"ח פלאגיי (לב חיים ח"ב סי' מה)
שאין לברך ברכת האילנות על אילן
הנטוע בגינה שבחצירו, אלא צריך
לצאת לשדות³, וכלשון הרמב"ם (פ"י
ברכות הי"ג) "היוצא לשדות ולגנות"⁴,
(ובספרו מועד לכל חי סי' א' ס"ז כי
דצריך לצאת מקיר העיר וחוצה אם לא
בזקן מופלג או חלוש ע"ש). ואמר רבינו
שלא נהגו כן. וגם בעצמו לא הקפיד על

1 ישא יוסף ח"ג סי' נה. כ' החיד"א בסי'
עבודת הקדש (מורה באצבע או' קצח)
"והמדקדקים מקפידים שיהיה בניסן
דוקא ויהיה שתי אילנות וכו'". גם
הגרש"ז אויערבאך הידר לברך בראיית
ב' אילנות (הליכות שלמה תפילה פכ"ג
הע' 121).

2 הגש"פ מרבינו מהדו"ח ע' א'.

3 הגר"ח פלאגיי שם מוכיח מלשון הגמ'
הרמב"ם טושו"ע הלבוש ושאר פוסקים
שכתבו "היוצא ביומי ניסן וכו'" ולא
כתבו "הרואה" כדין שפסק הטושו"ע
סוף סי' רכ"ה, דלא סגי בגינה
שבחצירו, ושכן מורה בהדיא לשון
הרמב"ם "היוצא לשדות ולגנות" כי
"לגנות" אינן בחצרו דסתם גנות הם
במקומות מיוחדים בכניסת העיר או
ביציאתה וצריך היוצא לצאת, עיי"ש
שדחה דברי הרב פרי האדמה שכתב
מדכתב הרמב"ם "או גנות" אתא
לרבו"י אילנות הנטועים תוך חצרו.
אמנם באבודרהם (ברכות שער שמיני)
ובספר הרוקח (שמב) נקטו לשון
"הרואה" סתם.

4 ובפסקי הרי"ד (ברכות דמ"ג) ובהלכות
גדולות (ס"א הל' ברכות פרק שישי
עמוד עג) הגי' "האי מאן דנפיק ביומי
ניסן לדברא".

ברכת האילנות בשבת

שאלה¹²: הכף החיים¹³ מביא בשם המקובלים שלא לברך ברכת האילנות בשבת, כי בורר את הניצוצות.

תשובה: אפשר להתיר.

שאלה: ר' חיים פלאגי כותב¹⁴ סיבה אחרת שלא לברך ברכת האילנות בשבת, שמא יקח בידו את הפרחים להריח בהם.

תשובה: גזירה? אנחנו גוזרים גזירה?

שאלה: אפשר לכתחילה לברך ברכת האילנות בשבת.

תשובה: כן, אין שום סיבה שלא¹⁵.

המקובלים יש לברך ברכה זו בחדש ניסן דוקא. כ"כ בברכי יוסף (שם) וז"ל "ואני שמעתי דברכה זו ע"ד האמת שייכא דוקא לימי ניסן". וכ"כ בספרו מורה באצבע (קצ"ח) "והמדקדקים מקפידים שיהיה בניסן דוקא". ועי' פתח הדביר (שם ס"ב) דשורש דבריהם מהזה"ק עיי"ש.

¹² השו"ת נכתב מהקלטה.

¹³ או"ח רכ"ו סק"ד. וז"ל "ונראה לדברי המקובלים שכתבו שע"י ברכה זו מברר ניצוצי הקדושה מן הצומח יש עוד איסור נוסף דבורר, וע"כ אסור לברך ברכה זו בשבת ויו"ט, וכן עמא דבר".

¹⁴ בספר מועד לכל חי, הו"ד בכף החיים שם וז"ל "בשבת ויו"ט אין לברך ברכת האילנות שמא יטלטל האילנות או יקח בידו הפרחים להריח בהם או שמא יתלוש".

¹⁵ בארחות רבינו ח"ג ע' רכ"ד כי דבעל הקה"י זצ"ל בשנותיו האחרונות שמפאת חולשתו הלך לביהכ"נ רק בשבתות, בירך בשבת על פרחי האילנות שהיו בדרכו לביהכ"נ. וכן בהליכות שלמה (פרק ב' – חודש ניסן הערה 10) כי כי ארע שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל בירך ברכת האילנות בשבת.

ברכת האילנות בארצות

שהאילנות מלבליים בחודש אחר

שאלה¹⁰: עכשיו במכסיכו האילנות מלבליים כמו בחודש ניסן בארץ ישראל. האם יכולים לברך שם עכשיו ברכת האילנות, אף שזה לא בחודש ניסן. בימי ניסן האילנות לא מלבליים שם.

תשובה: ודאי היה ראוי, המציאות זה כך. אבל סוכ"ס בשו"ע לא כתוב שאפשר לברך בחודש שבט, זאת אומרת שאנחנו צריכים לחדש דבר, לא סתם הנהגה אלא ברכה. אם אחד היה מברך, לא הייתי אומר שזה ברכה לבטלה, אבל לסדר לכתחילה שיברכו, לא ברור לי לעשות כך¹¹.

ממנו ומברך שפיר". (בסי' שיעורי מרן הגרי"ש אלישיב עמ"ס ברכות ע' תע"ד כי בשם רבנו, שמדברי רעק"א עולה, דבא"י שספק ערלה אסור, לא יוכל לברך עד שידע בודאי שאינן ערלה, וא"כ כשבאין לברך ברכת אילנות יש לברר שאינן ערלה) ובשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סי' ב') כי דאין לברך על אילנות ערלה ואשירה, דמלשון הברכה 'ליהנות בהם בני"א' מבואר שהברכה היא על ההנאה, וכיון שמאילנות הללו אסור ליהנות א"צ לברך עליהם עיי"ש. ועיי' שו"ת דובב מישרים ח"ג סי' ה'.

¹⁰ השו"ת נכתב מהקלטה. השאלה נשאלה ע"י הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א.

¹¹ לשון הגמ' בברכות (מ"ג ע"ב וכ"ה בר"ה י"א ע"א) "האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלי אומר ברוך וכו'". וז"ל השו"ע (או"ח רכ"ו ס"א) "היוצא בימי ניסן וראה אילנות שמוציאין פרח אומר ברוך אתה וכו'". ובריטבי"א ראש השנה (י"א ע"א) כי "האי מאן דנפיק ביומי ניסן וכו' ויומי ניסן לאו דוקא אלא כל מקום ומקום לפי מה שהוא דמלבלי". וכן נקטו כמה מן האחרונים, עיי' שד"ח (מערכת ברכות סי' ב' אות א'). וכן פסק במ"ב (שם סק"א) וז"ל "בימי ניסן אורחא דמילתא נקט שאז דרך ארצות החמים לבלבב וה"ה בחודש אחר כל שרואה בבלובב פעם ראשון מברך". (ולפי ד')

הנחת פתיתים בבדיקת חמץ

בבדיקת חמץ נהג רבינו להניח בעצמו עשרה פתיתי חמץ¹⁶.

דעת רבינו דאם כיבד ביתו כראוי קודם ליל י"ד באופן שגם בחורין וסדקין אין חשש חמץ ונזהר שלא יכניסו לשם חמץ אח"כ, כיון שיודע בודאי שאין שם חמץ א"א לו לברך על הבדיקה אא"כ יניח איזה פתיתים¹⁷. ומצד הדין כדי שיוכל לברך מהני שהוא עצמו יניח הפתיתים, דמה שנוטלם ומפנה אותם למקום אחד חשיב ביעור¹⁸.

ברכת הבדיקה

קודם הברכה אמר רבינו "הנני מוכן ומזומן" וכו' ודלג "לשם יחוד" וכו' והמשיך "ויהי נעם" וכו'¹⁹.

רבינו ברך מעומד ולבוש בכובע וחליפה, ואחר הברכה הוריד הכובע²⁰.

16 הרה"ג רבי אריה (בן רבי משה) אלישיב שליט"א. כי במ"ב תלב סק"י"ג י"וכן הסכימו אחרונים לדינא (שאי"צ להניח פתיתי חמץ), ועיין בחק יעקב שכתב דמ"מ אין כדאי לבטל מנהג של ישראל ועיי"ש שנתן טעמים להמנהג, וגם האר"י ז"ל כתב מנהג זה ושיניח יו"ד פתיתים".

החזו"א לא נהג להניח פתיתי חמץ, והקה"י נהג להניח (אורחות רבינו ח"ב ע' ב').

17 בשעה"צ שם סק"י"ב כי בשם עמק הלכה, דכהיום שהמנהג לכבד ולנקות הבית מכל חשש חמץ קודם ליל י"ד יש למנהג זה יסוד מדינא. אבל דעת הגרש"ז אויערבאך דלדינא גם אם קודם אור לארבעה עשר ניקו היטב את כל חדרי הבית ולא הניחו עשרה פתיתי חמץ מברך על בדיקתו, דגם אחר הכיבוד אכתי לא נפטר מן החיוב לבדוק אור לארבעה עשר כלומר לבחון היטב אם באמת ניקו כל המקומות ושלא אירע שנכנס שוב חמץ ושפיר מברך, אלא דמ"מ מנהגן של ישראל תורה ומניחין עשרה פתיתים (הליכות שלמה פ"ה ס"ב), ושם בדבר הלכה סכ"א).

¹⁸ שבות יצחק פסח פ"ו ע' סג, סד.

¹⁹ הגש"פ מרבינו.

הבדיקה

רבינו כרע על הארץ כשברכיו נוגעות ברצפה, ובדק עם הנר שבידו רק במקומות שלא ניקו שם. הי' בודק מתחת הארונות הגדולים שלא הזיזום כשניקו החדר ומקל השטיפה לא נכנס שם, ולא בדק מאחורי הדלתות, ולא מתחת המקרר, ולא תחת המיטות, כיון שהזיזום בשעה שניקו שם וא"כ ניקו שם היטב. ולא בתוך הארונות ולא בכיסים וכד' כיון שניקו הכל מקודם. נכנס למטבח ויצא מיד באמרו אין כאן היכן לחפש²¹.

בשנת תשס"ב לא היה בכוחו לבדוק אלא מתחת ארון אחד, והמשיך נינו רבי משה ישראלזון לבדוק במקומו, והראה לו רבינו בדיוק היכן להמשיך, ועקב אחריו כל הזמן והלך לכל מקום, וכשראה שבדק במקומות מיותרים העיר לו שאין צריך לבדוק תחת שום דבר שהזיזו ממקומו, ולא במטבח²².

רבינו לא כיבה האורות בחדרי הבית בזמן הבדיקה²³.

אחרי שסיים הבדיקה חבש מגבעתו ואמר כל חמירא פ"א²⁴.

אכילת מצות חמץ בערב פסח

רבינו נהג שלא לאכול גם "מצות חמץ" מראש חודש ניסן, ובשנים שהיה רגיל לאכול מצות אלו כל השנה בשבתות, הפסיק לאוכלם מר"ח ניסן²⁵. (אמנם העיד רבי דוד אריה מורגנשטרן, שראה פ"א בשבת בבוקר אחר ר"ח ניסן שרבינו הקל ואכל מצות חמץ²⁶).

²⁰ הגש"פ מרבינו.

²¹ הגש"פ מרבינו.

²² הגש"פ מרבינו.

²³ הגש"פ מרבינו.

²⁴ הגש"פ מרבינו.

²⁵ הגש"פ הגר"י"ש אלישיב ע' פח. "מצה שיוצאין בה בלילה אסורים לאכול כל יום ארבעה עשר" (רמ"א תע"א ס"ב), "ויש נוהגים שלא לאכול מצה מראש חודש" (מ"ב שם סק"י"ב).

²⁶ הגש"פ הגר"י"ש אלישיב שם.

והמ"א משמע להתיר, ויש לחלק מבציקות של נכרים ששם החסרון רק בלשמה ולכן אסרם המהרש"א).

אמירת ההגדה בשבת הגדול

רבינו לא נהג לומר את ההגדה בשבת הגדול.²⁸

סיום בתענית בכורים ערב פסח

רבינו נהג בכל ערב פסח לעשות סיום מסכת.²⁹

למרות שהוא עצמו לא הי' בכור, הי' עושה סיום בכדי לפטור את הבכורים מתענית. ואכן רבים באו להשתתף בסיום זה כדי להפטר מהתענית.³⁰

דעת רבינו, דלא נחשב סיום מסכת אלא כשהמסיים יודע והבין המסכת, לכן רבים שיחרו דוקא לסיומו של רבינו.³¹

בדרך כלל הי' רבינו מקדים ולומד לעצמו את הדפים הנותרים במסכת שלימד בשיעור, או משייר מעט בסוף המסכת ומסיים בערב פסח, וכשסיום המסכת לא הי' סמוך ונראה הי' לומד לעצמו מסכת קטנה כדי לסיימה בערב פסח.³²

מצה – בערב הפסח הרי לדעתי אין להתעלם מהם ... נוסף על זה כי בטור ... ברם באלה המקומות אשר אי אפשר להשתלט ולהעמיד הדת על תילה כגון במחנות הצבא ובבתי המלון, בודאי תקנה היא להאכילם מצה האפויי שלא לשמה, ולהסתמך על המאירי התוס' רי"ד והריב"ש דסברי דהאיסור הוא רק במצה שאפשר לצאת בו ידי חובת מצה ... עיי"ש עוד.

28 ברמ"א סי' תל כ' דהמנהג לומר בשבת שלפני הפסח במנחה ההגדה מעבדים היינו עד לכפר על כל עוונותינו, ובביה"ל שם כ' שבשם הגר"א כתבו שלא היה נוהג בזה.

²⁹ ציוני הלכה אבילות פל"ז.

³⁰ שם.

³¹ שם.

³² שם.

אבל לדינא דעת רבינו להתיר אכילת "מצות חמץ" גם בערב פסח ששם האיסור מדינא. כך כתב רבינו בתשובה (קובץ תשובות ח"ד סי' לט או' ו') לשאלה "מצות מחמץ בערב פסח האם מותר לאכול" וז"ל:

תשובה: "המהרש"א (ברפ"י דפסחים על תוס' ד"ה לא יאכל בתירוץ הראשון) כ' דבציקות של נכרים דאינו יוצא י"ח בפסח רשאי לאכול בער"פ, ואח"כ כ' דיש לחלק בין מצה עשירה דלאו טעם מצת מצוה היא לכן שרי משא"כ בציקות ש"ג דטעם מצה היא עכ"ל. ולשון רמ"א (בשו"ע סי' תעא ס"ב) מצה שיוצאין בה בלילה אסורים לאכול כל יום י"ד. ובמג"א (סק"ו) מצה כפולה ונפוחה אין לאכלה בער"פ שמא מצה היא עכ"ל, ואילו היה ברור שאסור לאוכלה בפסח משמע שהיה מותר לאוכלה בער"פ אף שלא מרגישין טעם החמץ, ואינו דומה לבציקות ש"נ ששם החסרון רק בלשמה, משא"כ כשההבדל הוא בעצם הפת".²⁷ (א.ה.) היינו דמהרמ"א

27 אבל לענין "מצות האפיוות שלא לשמן" דעת רבינו להחמיר לענין איסור אכילה בע"פ. ובשנת תשמ"א כתב רבינו תשובה (קובץ תשובות ח"ד סי' מד) בענין זה ע"מ לפרסמה "באשר שרבים המה המסובבים אותי משאלות אלה, ויותר מזה אלה שלא באים לשאול ומניחים כי דעתי להתיר לכו"ע וללא הגבלות ועלולים לנהוג כן למעשה, לכן היה ראוי להודיע ברבים דעתי בזה". וז"ל התשובה:

"שאלתני בנוגע למצות האפיוות שלא לשמן אי אריך למיכל להו בערב הפסח. דעתי שאין להשתמש בהם אלא במחנות הצבא ובתי מלון (שכידוע בכל ערב פסח ספינן להו איסורא – מצה רגילה שהוא איסור גמור) ואף גם זאת רק עד חצות היום. טעמי ונימוקי: מצאנו לתלתא רברבי דקיימי בחדא שיטתא לאסור לאכול בערב הפסח גם מצה דלא מינטרא לשם מצה. מוהר"ם חלאוה (אשר שמעתתי בפומי דהמ"ב תדיר) בפסחים ... התשב"ץ (בח"ג סי' רס) ... והגאון מוהר"ם בנעט ז"ל (בהגהותיו על המרדכי ר"פ ע"פ) ... ובהצטרף שלשת הרועים לדעה אחת לאסור מצה – אף דלא מינטרא לשם

אחרי זמן הקרבת הפסח. מפני שזה שאנו לא מקריבים היום קרבן פסח, הוא משום שאנו אנוסים, אבל אין כאן הפקעה מחיוב קרבן פסח. (בהזדמנות אחרת ביאר רבנו את הדברים יותר בהרחבה. שאנו פוסקים כר' יהושע³⁹ שמקריבין אע"פ שאין בית, דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא⁴⁰, ומה שאנו לא מקריבים היום, כי אנו לא יודעים מיהו כהן כשר, ואין לנו כהן שיש לו ד' בגדים כי אין לנו תכלת, ואנו לא יודעים למדוד את מקום המזבח, ואם אין מזבח א"א להקריב⁴¹, אבל כל הסיבות האלו הם לא פטור והפקעה במצות קרבן פסח, אלא גדר של אונס.) אבל מי שהיה בדרך רחוקה ש"י הרמב"ם שזה פטור מחיוב קרבן פסח, ולא דין של אונס⁴², לכן הוא נהג ליסוע מירושלים כדי להיות בדרך רחוקה, ובכך לש"י הרמב"ם הוא יהי' מופקע לגמרי

בסיום מסר רבינו שיעור על סוף המסכת כדרכו בקדש בביאורים מאירים ובחידושים, אמר את ההדרן, והקדיש, והלך לביתו בלא שאכל וטעם שם מאומה³³.

ואמר רבינו, דכדי להפטר מתענית בכורים אין צורך לאכול בשעת הסיום³⁴, אלא העיקר הוא להשתתף בלימוד של סיום המסכת, ואם משתתף בסעודת הסיום בלבד ולא בלימוד אינו כלום³⁵.

קרבן פסח בזמן הזה

רבינו³⁶: היה לי גיס ר' שמואל אהרן³⁷, הוא היה ירא, הוא היה מקיים את המצוות באופנים שאף אחד לא חשב על זה. בערב פסח, מסתמא לפני הנץ³⁸, הוא נסע לתל אביב, והוא חזר

³³ שם.

³⁴ מאחר והשתתף בסיום נעשה לו יום זה יו"ט, כדאמר אב"י (שבת קיח ע"ב) "תיתי לי כד שלים חד מרבנן מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן". אבל כשנשאל רבינו על השתתפות בברית בערב ר"ה כדי להפטר מן התענית האם אפשר שלא לאכול כלל במקום הברית, הורה שצריך לאכול משהו. והטעם, דשאני ברית מילה שהמצוה היא רק של בעלי הברית ובמה הוא שותף אם לא בשמחת הסעודה, משא"כ בסיום מסכת השמחה היא של לימוד התורה, ובוזה ההשתתפות היא בלימוד הסיום ולא ההשתתפות בסעודה. (שם)

³⁵ שם.

³⁶ את הדברים אמר רבינו בחוה"מ פסח תשס"ח, בפני הרבנים הגאונים (לפי סדר א"ב) הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א, בגאון רבי אליעזר הלוי דינר שליט"א, הגאון רבי רפאל צבי וובר שליט"א, הגאון רבי אהרן מיטלמן שליט"א. הדברים נאמרו כהמשך לתשובה על שאלת הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א בענין מי שהיה בדרך רחוקה.

³⁷ בהזדמנות אחרת סיפר זאת רבנו על אחדים מזקני יקירי ירושלים.

³⁸ ז"ל הרמב"ם (פ"ה מהל' ק"פ ה"ט) "מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש חמשה

עשר מיל או יתר הרי זה בדרך רחוקה היה בינו ובינה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שיכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך בנחת ברגליו".

³⁹ מגילה י"ע"א.

⁴⁰ רמב"ם פ"ו הל' בית הבחירה, הי"ד, והט"ו.

⁴¹ כמש"כ תוס' בסוכה מ"א ע"א ד"ה דאשתקד "ואפילו לרבי יהושע דאמר שמעתי שמקריבין אף על פי שאין בית בפ"ק דמגילה (דף י.) הני מילי כשיש מזבח בנוי אבל בלא מזבח לא כדמוכח בזבחים פרק קדשי קדשים (דף ס. ושם) דמזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולים".

⁴² ולכך כ' הרמב"ם (פ"ה מהל' ק"פ ה"ב). "מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת" וכו', מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון, אף על פי שהזיד בשני אינו חייב כרת, שכבר נפטר מפסח ראשון מן הכרת". שיטת הרמב"ם היא שיטה חדשה נגד הרבה ראשונים. עיי' ראב"ד שם שכי' "ומאי שנא טמא ודרך רחוקה והזיד בשני משוגג או נאנס בראשון והזיד בשני".

שהולך לדרך רחוקה, הרי בלי זה הוא מופקע מהמצוה⁴⁵.

מהמצוה, ולא יהיה עליו חיוב קרבן פסח ופטור בגדר של אונס⁴³.

בדרכי האיש

הרה"ג ר' ישראל מאיר וויל שליט"א בעמח"ס זכיון השבת ושא"ס מרבני העיר בית שמש

החליף כובע או טלית בבית כנסת

פעמים אדם מוצא שהחליף כובע או טלית בבית כנסת ולפעמים לא מצליח למצוא עם מי החליף מכיון שהבגדים דומים וזה שהחליף עימו לא שם לב שהבגד אינו שלו.

והורה רבינו מרן זצ"ל שאחרי שניסה למצוא עם מי החליף ולא הצליח למוצאו במשך זמן מתאים לפי הענין, יכול ללבוש את הבגד של השני.

----- בדרכי האיש -----

דעת רבינו מרן זצ"ל שאותו מחליף חייב לשלם דמי השימוש למי שהחליף איתו את הטלית או הכובע, ואם כן, מי שהחליפו איתו יכול לגבות את חיוב התשלומין הזה באמצעות השימוש בבגד של החייב בתשלומין, ולכן יכול להשתמש בבגד של המחליף.

הטענה שלי היתה. שהרי כתב החינוך⁴⁴, שבמ"ע של בנין בית המקדש יש תנאי, שאינה נוהגת אלא בזמן שרוב ישראל על אדמתן, ולבנות את המזבח זה חלק מבנין בית המקדש, וכל זמן שאין רוב ישראל על אדמתן אין חיוב לבנות מזבח, וכיון שבלי מזבח א"א להקריב, בזה שאין חיוב לבנות מזבח, מונח פטור על חיוב הקרבת הקרבנות.

והרי הטענה שלהם בנויה על זה שהיום יש חיוב להקריב קרבן פסח, רק אנו אנוסים ואין אנו יכולים להקריבה. אבל לפי דברינו לא היו דברים מעולם, אין היום חיוב קרבן פסח כלל, כיון שאין רוב ישראל על אדמתן, אין חיוב כלל לבנות בית המקדש ומזבח, וממילא אין חיוב קרבן פסח. אם היה חיוב לבנות מזבח וא"א לבנות מזבח, אז יש חיוב קרבן פסח, אלא שא"א לקיימה בגדר אונס. אבל אם יש כלל שאם אין רוב ישראל על אדמתן אין חיוב לבנות מזבח אין חיוב קרבן פסח כלל, ומאי נפק"מ בזה

⁴³בהזדמנות אחרת הוסיף רבנו, אף שדרך רחוקה זה דין רק אצל טהור, משא"כ אצל טמא אין דרך רחוקה, כמבואר בפסחים צ"ג ע"ב. אבל כבר כתב בתוס', (פסחים פ' ע"א ד"ה משלחין). שכשרוב הציבור טמאין והפסח קרב בטומאה, גם אצל טמא יש דין דרך רחוקה. דטעמא דאין דרך רחוקה לטמא, לפי שכשהוא בירושלים נמי אינו יכול לעשות בעצמו, אבל כשרוב הציבור טמאין והפסח קרב בטומאה, ואם היה בירושלים היה יכול בעצמו לעשותו, גם בטמא יש דרך רחוקה.

⁴⁴ סוף מ' צ"ה. ומקורו מסנהדרין כ' ע"ב "תניא ר' יוסי אומר שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה", כמש"כ בחינוך מ' תצ"ז לגבי המצוה להעמיד מלך.

⁴⁵ תלמיד אחד שאל את רבנו האם יש ענין לנהוג כמו יקירי ירושלים ליסוע מירושלים בערב פסח. רבנו השיב, שבגמ' חולין כתוב שמר עוקבא אמר שאבא שלו כאשר היה אוכל בשר היה ממתין מלאכול גבינה מעת לעת, אבל הוא לא נהג כך, והטעם כי אבא שלו החמיר בעוד דברים, שהוא לא היה מחמיר בהם. וממילא גם בענין זה אם היית עושה כמו יקירי ירושלים בעוד דברים, היתה כאן שאלה.

להצלחת תלמידו ומקורבו של רבינו
 זצוק"ל
 ר' אפרים הולצברג שליט"א
 זכות הפצת תורת רבינו תעמוד לו
 לבני ביתו וליו"ח להתברך בכל
 הענינים ברוחניות ובגשמיות ויזכו
 לבריאות ואריכות ימים ושנים טובות
 אמן כי"ר

צילום עמוד שער שוקי לרר

ניתן להשתתף בעלויות הגליון המופץ מדי שבוע, ע"י הקדשה לברכה ומזל טוב וכן לעי"נ.
 זכות הסצת תורת רבינו זצוק"ל בארץ ובחו"ל תעמוד לתורמים להתברך בברכה והצלחה בכל הענינים אמן כי"ר

לתרומות בכ. אשראי דרך המערכת המאובטחת של נדרים פלוס
 להארות ויצירת קשר ניתן לפנות למכון תורת רבינו יוסף שלום בטל: 08-6870253

לקבלת הגליון בדוא"ל ולהארות ניתן לפנות לדוא"ל pninei123@gmail.com

כל הזכויות שמורות למכון תורת רבינו יוסף שלום - להפצת תורת רבינו יוסף שלום אלישיב זצוק"ל